

Ortaokul öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarım yaklaşımları konusundaki görüşleri

Şerafettin Ese¹, Erhan Yavaş², Güner Şengüler³, Şahin Kiliç⁴

DOI 10.5281/zenodo.8355876

Özet

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarım yaklaşımları konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesidir. Bu çalışma nitel bir çalışma olup çalışma nitel araştırma tekniklerinden biri olan durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubunu maksimum çeşitlilik örnekleme ile araştırmaya dahil edilen 17 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 4 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmanın verileri yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, öğretmenlerin değer aktarımını engelleyen en büyük sorunlar teknolojik bağımlılık, eğitim ortamı ve müfredat sorunları, aile ve toplumsal değerler ile öğrenci davranışları ve psikososyal gelişim gibi dört ana tema etrafında toplanmıştır. Öğretmenler, değer aktarımını gerçekleştirmek için görsel materyal ve teknikler, değerler eğitimi ve iletişim, etkileşim ve uygulamalı öğrenme gibi yöntemleri kullanmaktadır. Değer aktarımında, hayatın içinden örnekler ve kültürel-sanatsal örnekler önemli rol oynamaktadır. Zorluklarla başa çıkmak için ise iletişim ve ilgilendirme stratejileri ile eğitim ve içerik sunumu yöntemleri tercih edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: ortaokul öğretmeni, değer, değer aktarımı, öğrenci

Secondary school teachers' views on value transfer approaches to students

Abstract

The aim of this study is to evaluate the views of secondary school teachers on value transfer approaches to students. This study is a qualitative study and the study was conducted with a case study, which is one of the qualitative research techniques. The study group of this research consists of 17 teachers who were included in the research with maximum diversity sampling. A semi-structured interview form consisting of 4 open-ended questions was used as a data collection tool. The data of the study were collected through face-to-face interviews. The data obtained from the interviews were analyzed using content analysis. According to the results of the study, the biggest problems preventing teachers' value transmission were gathered around four main themes: technological addiction, educational environment and curriculum problems, family and social values, and student behavior and psychosocial development. Teachers use methods such as visual materials and techniques, values education and communication, interaction and applied learning to transfer values. Life examples and cultural and artistic examples play an important role in value transmission. In order to cope with difficulties, communication and engagement strategies and methods of education and content delivery are preferred.

Keywords: middle school teacher, value, value transmission, student

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, serafettinese@gmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, erhanbpasa@gmail.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, sumeyyesenguler@hotmail.com

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, namarak75@hotmail.com

Giriş

Küreselleşmenin hız kazandığı modern dünyada, birçok farklı alanın birçok gücün etkisi altında hızlı bir değişime uğradığı aşikârdır. Bu dönüşüm sanat, edebiyat, bilim, sağlık, spor, siyaset ve daha birçok disiplini kapsayan geniş bir yelpazede göze çarpmaktadır (Akbaş, 2004). Ancak bu dönüşümün en büyük etkiyi eğitim alanında gösterdiği söylenebilir (Genç ve Eryaman, 2008). Bilim, iş dünyası ve teknolojideki ilerlemelerin bir sonucu olarak, günümüz çocukları geçmiş yıllardaki öğrencilere kıyasla daha fazla bilgiye, olguya ve olaya maruz kalmaktadır. Bu durum bazen bireylerin gelişmesine yardımcı olsa da, duygusal sistemleri üzerinde zararlı bir etkiye de sahip olabilir (MEB, 2005). Bu durumda eğitim kurumları, kişiyi bilişsel ve duygusal olarak zamanın koşullarına hazırlayarak başarılı bir vatandaş olarak şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

İnsanların sosyal etkileşimlerde daha iyi bir yaşam sürmeleri için gerekli davranış kalıplarının sistematik olarak aktarılması olarak tanımlanan eğitimin çok uzun bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Tarih boyunca olduğu gibi (Genç ve Eryaman, 2008), bireyin gerçek dünyadaki başarısı için hayati önem taşıyan değerlerin eğitim yoluyla insanlara sürekli olarak öğretildiği açıktır (Ergün, 1994). Kültür fikri, bir toplumun özelliklerini tanımlayan ve onu dünyadaki diğer ülkelerden ayıran bir kimlik olarak tanımlanabilir. Bir toplumun parçası olan bireyler, kültürlerine bağlı olarak belirli şekillerde davranırlar. Bu temeller, o kültür çerçevesinde yaratılan, evrilen ve şekillenen değerler sayesinde gerçekleşir. Farklı kültürler bu idealler konusunda farklı bakış açılarına ve içeriklerinde farklı değerlere sahip olabilir. Bazı değerlerin coğrafi olarak birbirinden uzak topluluklarda benzer davranışlara yol açtığı ve benzer şekilde yorumlandığı açıktır. Ancak yakın coğrafyalarda yaşayan gruplar arasında bile evrensel ilkeler farklı şekillerde benimsenebilmektedir (Ercan ve Kıncal, 2023). Milli ve manevi değerleri yüceltmek ve kültürel yozlaşmayı durdurmak için değerlerin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır (Dincel, 2023). Yaşamdaki davranışları yönlendiren, etkili bir şekilde şekillendiren, insanların düşüncelerinde, eylemlerinde ve tutumlarında ortaya çıkan, insanların seçimlerini etkileyen, iyi, doğru ve güzel gibi arzu edilen nitelikleri temsil eden ilkeler, standartlar ve kavramlar olarak değerler ifade edilebilir (Yılmaz ve Yıldırım, 2023).

Gerçekte, insanların ait oldukları toplumun fikirlerini ve sosyal açıdan değerlerini kabul ettikleri takdirde içinde yaşadıkları kültüre daha kolay uyum sağlayabilecekleri söylenebilir (Tural, 1992). Eğitim kurumları, ders içi ve ders dışı etkinliklerle öğrencilerin farklı değerler geliştirmelerine yardımcı olmaya çalışırken, onları entelektüel olarak da hayata hazırlar (Deveci ve Ay, 2009). Bu değerlerin birey tarafından kazanılması sonucunda, toplumsal değerleri bir sonraki nesle aktaran, sorunlara olumlu çözümler üreten, diğer insanlara ve canlılara karşı empati düzeyi yüksek insanlar yetiştirilerek bireyin sosyal hayattaki ilişkileri daha da geliştirilir (Doğanay, 2007).

Son yüzyılda yaşanan savaşların sayısı, toplumlar arası şiddet olayları, uyuşturucu bağımlılığındaki artış, aile ilişkilerinin her geçen gün daha da bozulması ve kişiler arası güvenin azalması gibi sorunların daha da kötüye gittiği açıktır (MEB, 2005). Deveci ve Ay'a (2009) göre bu durum, bireylerin kendilerine verilmesi gereken değerleri bütünüyle alamamasından kaynaklanıyor olabilir. Bireyi ait olduğu topluma bağlı tutan temel unsur, kişinin benimsediği değerlerin çeşitliliğidir (Yeşil ve Aydın, 2007). Tozlu'ya (1992) göre değerler, kişiler arası bağların korunmasında ve toplumsal yaşamın geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Değer kavramı, hem bireylerin hem de toplumun bütünü için son derece önemli bir konu olarak kabul edilmektedir ve bu önem, farklı disiplinler arasında paylaşılmaktadır (Topkaya, 2011). Bu evrensel önemine rağmen, değer kavramı farklı alanlarda sıklıkla kullanıldığı için çok çeşitli

tanımlara konu olmuştur (Balci ve Yanpar Yelken, 2010). Özgüven (1994), değeri, bireylerin ve toplumun kabul ettiği evrensel doğrular olarak tanımlamıştır. Bu tanım, değerlerin genel kabul görmüş ve evrensel bir niteliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Baloğlu ve Balgalmış (2005) ise değeri, insanların hayata bakış açılarını ve yapacakları seçimleri etkileyen temel ilkeler olarak tanımlamışlardır. Bu tanım, değerlerin bireylerin dünya görüşünü ve kararlarını şekillendiren önemli bir etken olduğunu öne sürmektedir. Sonuç olarak, değer kavramı farklı disiplinlerde ve bağlamlarda farklı şekillerde tanımlanabilir, ancak bu tanımların hepsi değerlerin önemini ve etkisini vurgulamaktadır. Değerler, bireylerin ve toplumun temel inançları ve prensipleri olarak hayatın çeşitli yönlerinde karşımıza çıkmaktadır. Köknel'e (2007) göre değerler, soyut ya da somut kavramların önemini değerlendirmek için kullanılan soyut ifadelerdir. Erinç'e (1995) göre değer, bireyleri dünyada meydana gelen olaylarla uyumlu bir şekilde kavrama kapasitesidir. Veugelers ve Vedder'e (2003) göre değer, bir şeyin mükemmel ya da kötü olup olmadığının belirlenmesidir. Son yıllarda akademisyenler, değerlerin bireylere başarılı bir şekilde öğretilmesinde genellikle Değerlerin Doğrudan Öğretimi, Telkin, Değer Açıklama, Değer Analizi, Ahlaki Muhakeme ve Modelleme yöntemlerini tercih etmektedir (Huitt, 2004). Aşağıda bu stratejilerin ana hatları verilmiştir:

İnsanların davranışlarını etkilemek için en çok tercih edilen yöntem, genellikle değer telkini olarak bilinen doğrudan değer öğretimidir (Whitney, 1986). Bu yöntem, olumlu ya da olumsuz pekiştirme, keşifler, oyunlar, rol yapma ya da modeller yoluyla kişi için istenen değeri elde etmeye çalışır (İşcan, 2007; Fernandes, 1999). Ayrıca bireyin eylemlerini ve değer yargılarını öğüt yoluyla yönlendirir (Akbaş, 2004).

Değer Açıklaması: Simon, Leland ve Kischenboum'a (1972) göre değer açıklama yöntemi, değerlerin özünden ziyade değer üretim sürecini vurgular. Bu yöntemde öğrencilerden kendi değerlerini açıklamaları istenir (Afdal, 2007). Değer analizi, öğrencilerin çoğunlukla bazı sosyal kaygılarla bağlantılı bulunan birtakım değerlere odaklanırken, zorluklar ve çözümleri hakkında mantıklı sonuçlara ulaşmalarını gerektiren bir yöntemdir (Whitney, 1986). Ahlaki muhakeme stratejisi, bir öğretmenin öğrencileri ahlaki ikilemlerle karşılaştırarak kullanılan bir öğretim yaklaşımıdır. Bu stratejinin temel amacı, öğrencilere sadece belirli ahlaki idealleri benimsetmek değil, aynı zamanda kendi düşünme yeteneklerini ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirerek kendi ahlaki ilkelerini oluşturmalarına yardımcı olmaktır (Whitney, 1986; Dönmez ve Yazıcı, 2008). Bu yaklaşım, öğrencilerin ahlaki sorunlarla başa çıkma ve değerlerini sorgulama konularında daha bilinçli ve düşünceli bir tutum geliştirmelerine katkı sağlar. Modelleme: Öğretmenin sınıftaki rolü, değer eğitiminin en önemli bileşenlerinden biridir. Çocuklara ahlaki sorumluluğu ve neyin iyi neyin yanlış olduğunu öğretmek öğretmenin rolüdür. Bu, hoşgörülü, nazik ve kibar bir şekilde davranarak ya da tarihin veya edebiyatın unsurlarını öğretim sürecine sürekli olarak dahil ederek gerçekleştirilebilir (Kirschenbaum, 1995).

Değerler, geçmişte olduğu gibi günümüzde de başkalarına değer aktarmanın yaygın bir yoludur. Değer aktarım yöntemlerinin içeriği, özellikle güncel araştırmalar ışığında önemli ölçüde gelişmiştir. İnsanların herhangi bir durum ya da olaya ilişkin farkındalığını artırmak, eğitim faaliyetlerinde değer aktarımının birincil hedefidir. Değerlere bilişsel ve duygusal bir anlam kazandırmak ve insanların bunları içselleştirmesini kolaylaştırmak, bu farkındalığı artırmada en önemli odak noktası olmalıdır (Balci, 2008). Gerçekten de, insan davranışlarına yön veren değer fikri, davranışların içselleştirilmesini ve kalıcı hale gelmesini garanti altına alırken, içselleştirilmemiş insan davranışlarının ancak otoritenin varlığında gerçekleştirilebileceği ileri sürülebilir. Cüceloğlu'na (1999) göre, onurlu bir yaşamın

sürdürülebilmesi için korku ve ceza yerine insan davranışlarının öğretilmesinde değer temelli bir eğitim yaklaşımı kullanılmalıdır. Bu nedenle, özellikle ilköğretimde sosyal bilgiler eğitiminin, bireylerin sosyal bilgilerle ilgili çeşitli değerleri öğrenmelerine yardımcı olmak için çok önemli olduğu kabul edilmektedir. Özünde, sosyal bilgiler bir kişiyi zorlu durumlarda mücadelecilik olmaya hazırlar. Ayrıca, sosyal bilgiler eğitiminin sosyal normları koruyan, içinde yaşadıkları toplumu aktif bir şekilde ilerleten ve adaleti altın standart olarak gören insanlar yetiştirmek için çok önemli olduğu söylenebilir. Günümüzde insanların olumsuz tutumlarının, yanlış fikirlerinin ve uygunsuz davranışlarının erken yaşlarda alınan yetersiz değer eğitiminden kaynaklandığı düşünülmektedir (Dilmaç, 1999). Bu durumda, öğrencilerin başarılı bir şekilde değer eğitimi alabilmeleri için öğretmenlerin çok önemli olduğu söylenebilir. Öğretmenler, öğrencilerin değerleri içselleştirmesinde ve uygulamasında önemli bir rol oynar. Bu sürecin bir parçası olarak, öğretmenlerin örnek olma ve değerlerin öğrencilere etkili bir şekilde aktarılmasını kolaylaştırma yükümlülüğü vardır.

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarım yaklaşımları konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesidir. Bu genel amaç kapsamında araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ortaokul öğretmenlerinin değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorun nedir?
2. Ortaokul öğretmenleri öğrencilere değer aktarımını nasıl gerçekleştirmektedir?
3. Ortaokul öğretmenleri öğrencilere değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullanmaktadır?
4. Ortaokul öğretmenleri öğrencilere değer aktarımı yaparken karşılaştığı zorluklarla nasıl başa çıkmaktadır?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışmaları, bir durumu araştırmacı tarafından değiştirilmeden, şu anda olduğu gibi göstermeye çalışan çalışma türleridir. Tipik olarak durum çalışmaları, karmaşık sosyal olguları anlamak için kullanılır ve "neden?" ve "nasıl?" sorularına odaklanarak araştırmacının "hedeflenen durumu" derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koymasına yardımcı olur (Yin, 2013). Birden fazla katılımcının görüşlerini değerlendirmek ve konu bağlamında tartışmak gibi nedenlerle, bu araştırmada durum çalışması tekniği kullanılmıştır.

Çalışma grubu (örneklem)

2022-2023 eğitim-öğretim yılında Ankara'nın merkez ilçelerinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 3 ortaokulda görev yapan 17 ortaokul öğretmeni çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin seçiminde maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre, maksimum çeşitlilik örneklemesinin temel amacı, potansiyel çalışma katılımcılarının çeşitli özelliklerini en üst düzeyde doğru bir şekilde temsil etmektir. Sonuç olarak, örneklem için öğretmenler seçilirken cinsiyet, okul türü, kıdem, yaş, eğitim düzeyi ve branş gibi çeşitli geçmişleri temsil etmelerine özen gösterilmiştir. Bu faktörler, çalışma gerçekleştirilmeden önce yapılan literatür araştırması, uzmanların değerlendirme sonuçlarına göre konunun tanımlanmasında önemli görülmektedir.

Tablo 1: Araştırmaya katılanların demografik değişkenleri

No	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu
K1	Erkek	Rehberlik	52	26	Lisans
K2	Kadın	Rehberlik	35	10	Yüksek Lisans
K3	Kadın	Rehberlik	30	8	Lisans
K4	Erkek	Fen Bilimleri	48	25	Lisans
K5	Kadın	Fen Bilimleri	32	7	Lisans
K6	Kadın	Beden Eğitimi	40	15	Lisans
K7	Kadın	Türkçe	44	22	Yüksek Lisans
K8	Erkek	Matematik	45	23	Lisans
K9	Erkek	Sınıf Öğretmeni	46	22	Yüksek Lisans
K10	Erkek	Türkçe	50	25	Yüksek Lisans
K11	Kadın	Sosyal Bilgiler	45	11	Yüksek Lisans
K12	Kadın	Sosyal Bilgiler	36	11	Lisans
K13	Erkek	Bilişim Teknolojileri	42	20	Yüksek Lisans
K14	Erkek	Müzik	36	10	Yüksek Lisans
K15	Kadın	İngilizce	38	14	Lisans
K16	Kadın	Müzik	42	17	Lisans
K17	Erkek	Görsel Sanatlar	25	3	Lisans

Cinsiyet Dağılımı: Erkek: 6 katılımcı (%35.29) şeklinde, Kadın: 11 katılımcı (%64.71) olarak hesaplanmıştır. Branş Dağılımı: Rehberlik: 3 katılımcı (%17.65), Fen Bilimleri: 2 katılımcı (%11.76), Beden Eğitimi: 1 katılımcı (%5.88), Türkçe: 2 katılımcı (%11.76), Matematik: 1 katılımcı (%5.88), Sınıf Öğretmeni: 1 katılımcı (%5.88), Sosyal Bilgiler: 2 katılımcı (%11.76), Bilişim Teknolojileri: 1 katılımcı (%5.88), Müzik: 2 katılımcı (%11.76), İngilizce: 1 katılımcı (%5.88), Görsel Sanatlar: 1 katılımcı (%5.88), Öğrenim Durumu Dağılımı: Lisans: 9 katılımcı (%52.94), Yüksek Lisans: 8 katılımcı (%47.06) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların yaş dağılımı şu şekildedir: 30 yaşın altında olan katılımcıların oranı %11.76'dır. 30-40 yaş aralığında olan katılımcıların oranı %29.41'dir. 40-50 yaş aralığında olan katılımcıların oranı %47.06'dır. 50 yaşın üstünde olan katılımcıların oranı %11.76'dır. Katılımcıların kıdem dağılımı şu şekildedir: 5 yıl ve altındaki kıdeme sahip katılımcıların oranı %11.76'dır. 6-10 yıl arasında kıdeme sahip katılımcıların oranı %11.76'dır. 11-15 yıl arasında kıdeme sahip katılımcıların oranı %23.53'tür. 16-20 yıl arasında kıdeme sahip katılımcıların oranı %17.65'tir. 20 yılın üzerinde kıdeme sahip katılımcıların oranı %35.29'dur.

Veri toplama araçları

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma durum deseni kullanılarak gerçekleştirildiği için veri toplama stratejisi olarak görüşme tekniği tercih edilmiştir. Görüşme tekniği, araştırmacılara katılım, esneklik ve olgulara ilişkin deneyim ve yorumların ortaya çıkarılmasında olanak sunmaktadır (Çepni, 2010; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken ilgili literatür dikkatle incelenmiş ve konu ile ilgili sorular hazırlanmıştır. Formun giriş bölümünde araştırmacının amacı, tekniği, prosedürü, katılımcıdan beklentiler, araştırmaya gönüllü katılım ve uyulması gereken etik kurallar belirtilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda 5 (beş) demografik sorunun yanı sıra 4 (dört) açık uçlu soruya yer verilmiştir. Veri toplama aracının geçerliliğini test etmek için eğitim yönetimi ve politikası alanında üç, nitel araştırma alanında bir uzmana ve iki okul müdürüne danışılmıştır.

Verilerin toplanması

Çalışmanın verileri yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Katılımcılar önceden aranarak görüşmenin amacı anlatılmış ve ortalama bir saat için randevu vermeleri istenmiştir. 17 katılımcı ile tercihlerine uygun ortamlarda görüşülmüş ve görüşmelerden elde edilen materyaller derhal yazıya dökülmüştür. Çalışma grubuyla yapılan görüşmelerde kayıt cihazı kullanılmamıştır. Derinlemesine sonuçlar elde edilmek istendiği için görüşmeler 35 ila 120 dakika arasında sürmüştür. Araştırma grubunda görüşülen tüm katılımcılara, katılımcıların bakış açılarını derinlemesine değerlendirmek amacıyla, verdikleri yanıtlar doğrultusunda "nasıl bir şey olduğu", "neden olduğu", "nasıl olduğu" ve "neleri içerdiği" hakkında derinlemesine sorular sorulmuştur.

Güvenilirlik ve Geçerlilik

Nitel araştırmada geçerlilik, araştırmacının incelenen olguları ne kadar nesnel bir şekilde tanımladığını ifade eder. Öncelikle çalışma bulgularının doğruluğu ile ilgilidir. İç geçerlilik, araştırmacının kullandığı araç veya yaklaşımı kullanarak değerlendirmek istediği verileri gerçekten ölçüp ölçemeyeceği ile ilgilidir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Dış geçerlilik ise kullanılan veri toplama aracının benzer gruplarda karşılaştırılabilir bulgular verip vermeyeceği ile ilgilidir. Bu çalışmanın analizinin iç geçerliliği ile ilgili olarak, öncelikle elde edilen kategorilerin ve içeriklerin bir bütün olarak anlamlı olup olmadığını ve araştırmadan elde edilen bilgilerin uygun bir şekilde kategorize edilip edilmediğini görmek için üç iç tutarlılık kontrolü yapılmıştır. LeCompte ve Goetz (1982, aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018), çalışmanın iç güvenilirliğini artırmak için kullanılacak birkaç yol olduğunu belirtmiştir. Bu tekniklerden biri, veri analizinden elde edilen bulguların farklı bir araştırmacı tarafından doğrulanmasıdır. Söz konusu tekniğe göre, çalışmanın güvenilirliği için analiz prosedürü ve analiz sonuçları hakkında profesyonel bir görüşe başvurulmuştur. Orijinal bilgilere geri dönülerek bu noktada yapılan tartışmalar doğrulanmış ve her adımda mutabakata varılarak ilerlenmiştir.

Verilerin analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler, yarı yapılandırılmış görüşme yaklaşımı doğrultusunda içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen verilerin kavramsallaştırılması, gelişen fikirler doğrultusunda mantıksal olarak yapılandırılması ve ardından verileri açıklayan konunun bulunması, karakterize edilmesi ve sınıflandırılması süreci içerik analizi olarak bilinmektedir. Başka bir deyişle, içerik analizinin temel adımı, karşılaştırılabilir materyalleri belirli fikirler ve temalar çerçevesinde gruplamak, daha sonra bunları okuyucuya anlamlı gelecek şekilde düzenlemek ve yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Ebeveyn görüşmelerinden elde edilen cümlelerdeki fikirler, tümevarım yöntemi kullanılarak içerik analizinde birimler olarak kullanılmıştır. Her bir kavram gruplanırken bağlam bölgeleri dikkate alınmıştır. Bu gruplama işleminin ardından, her bir grubun hangi temayı ifade edebileceğini belirlemek için her bir grup ve tüm cümle grupları ayrı ayrı incelenmiş tema kod ve frekanslar ile yorumlanmıştır.

Bulgular

Ortaokul öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarım yaklaşımları konusundaki görüşlerinin belirlenmesine yönelik olarak yapılan araştırmada, araştırmaya katılan öğretmenlerden elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve analizi sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin tema ve kodlara aşağıdaki bölümlerde yer verilmiştir.

Katılımcılara göre ortaokul öğretmenlerinin değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorunlar

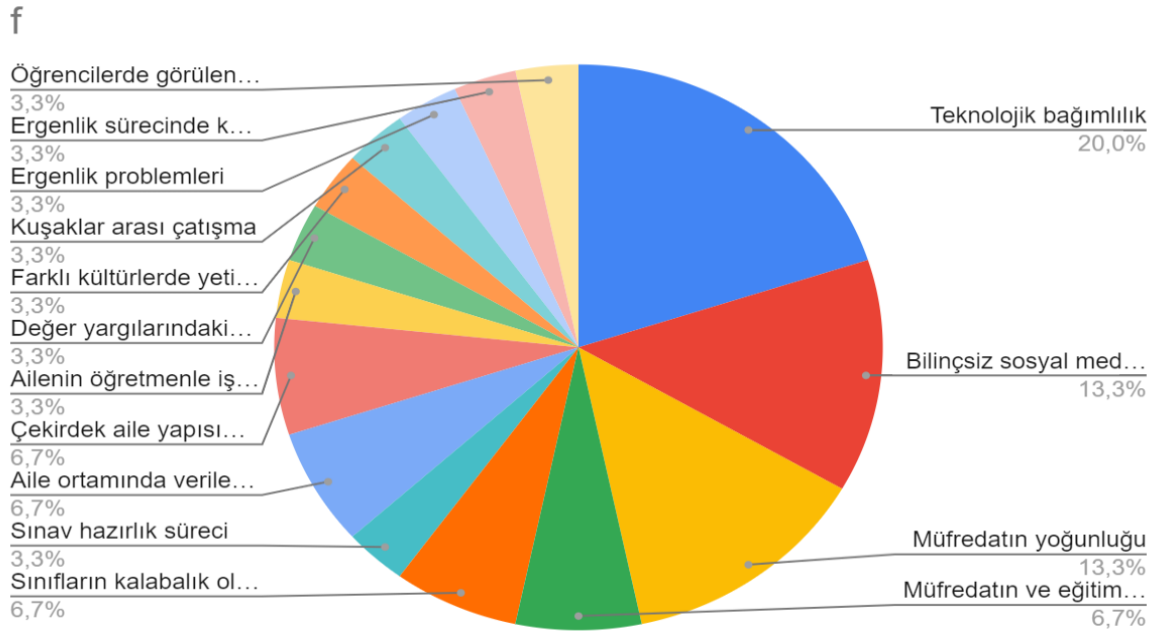
Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ve öğretmenlere yöneltilen ortaokul öğretmenlerinin değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorun ne olduğuna ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Katılımcılara göre ortaokul öğretmenlerinin değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorunlara ilişkin temalar ve görüşler

Temalar	Kodlar	f	%
Teknolojik Bağımlılık	Teknolojik bağımlılık	6	35.29
	Bilinçsiz sosyal medya kullanımı	4	23.53
Eğitim Ortamı ve Müfredat Sorunları	Müfredatın yoğunluğu	4	23.53
	Müfredatın ve eğitim programlarının güncel olmaması ve yetersizliği	2	11.76
	Sınıfların kalabalık olması	2	11.76
	Sınav hazırlık süreci	1	5.88
Aile ve Toplumsal Değerler	Aile ortamında verilen değerler eğitiminin eksik ve yetersiz kalması	2	11.76
	Çekirdek aile yapısı ve kuşaklar arası değer aktarımının giderek azalması	2	11.76
	Ailenin öğretmenle iş birliğine yanaşmaması	1	5.88
	Değer yargılarındaki değişim ve jenerasyon farkı	1	5.88
	Farklı kültürlerde yetişen öğrencilerin bir arada bulunması	1	5.88
	Kuşaklar arası çatışma	1	5.88
Öğrenci Davranışları ve Psikososyal Gelişim	Ergenlik problemleri	1	5.88
	Ergenlik sürecinde kötü arkadaş gruplarına dahil olma	1	5.88
	Öğrencilerde görülen karşıt gelme davranışları	1	5.88

Tablo 2 incelendiğinde ortaokul öğretmenlerinin değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorunlara ilişkin katılımcı görüşlerinin; teknolojik bağımlılık (f=10), eğitim ortamı ve müfredat sorunları (f=9), aile ve toplumsal değerler (f=8), öğrenci davranışları ve psikososyal gelişim (f=3) olmak üzere dört tema altında toplandığı görülmektedir.

Teknolojik bağımlılık teması altında; teknolojik bağımlılık ve bilinçsiz sosyal medya kullanımı isimli 2 kod bulunduğu görülmektedir. Katılımcılara göre ortaokul öğretmenlerinin değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorunlar ayrıca pasta grafik olarak aşağıda sunulmuştur.

Grafik 1: En büyük sorunlara ilişkin pasta grafiği

Teknolojik bağımlılıkla ilgili zorluklar teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

"...teknolojik bağımlılık, ...sosyal medya içerikleri." (K1)

"Öğrencilerde sosyal medya ve teknoloji kullanımının bilinçli olmaması." (K3)

"Sosyal medya içerikleri." (K6)

"Teknolojik bilgi çağının olumsuz etkileri." (K7)

"Teknolojik gelişmelerin öğrencilere sunduğu eğlence, oyun vs. daha zengin bir dünyadan çocukları değerlere adapte etmek zor oluyor." (K8)

"Teknolojik gelişmelerin (sosyal medya özellikle) öğrenciler üzerindeki olumsuz etkileri." (K13)

"...teknolojik bağımlılığın artması." (K17)

Eğitim ortamı ve müfredat sorunları teması altında; müfredatın yoğunluğu, müfredatın ve eğitim programlarının güncel olmaması ve yetersizliği, sınıfların kalabalık olması ile sınav hazırlık süreci isimli 4 kod bulunduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların eğitim ortamı ve müfredat sorunları teması altında en fazla müfredatın yoğunluğu (f=4) ile müfredatın ve eğitim programlarının güncel olmaması ve yetersizliğine (f=2) vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır. Eğitim ortamı ve müfredat sorunları teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

"Sınıfların kalabalık olması. Ders müfredatının yetiştirilmesi kaygısı sebebiyle değerler etkili şekilde aktarılamayabiliyor." (K2)

"Müfredatın yoğunluğu." (K5)

"Müfredatın ve eğitim programlarının yeterli ve etkin olmayışı." (K10)

"Müfredatın yoğunluğu ve sınav hazırlık süreci." (K12)

“Eğitim öğretim programlarının güncel olmaması ve yoğunluğu.” (K13)

“Sınıfların çok kalabalık olması” (K15)

Aile ve toplumsal değerler teması altında; aile ortamında verilen değerler eğitiminin eksik ve yetersiz kalması, çekirdek aile yapısı ve kuşaklar arası değer aktarımının giderek azalması, ailenin öğretmenle iş birliğine yanaşmaması, değer yargılarındaki değişim ve jenerasyon farkı, farklı kültürlerde yetişen öğrencilerin bir arada bulunması, kuşaklar arası çatışma isimli 6 kod bulunduğu görülmektedir. Aile ve toplumsal değerler teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

“Kuşaklar arası çatışma...” (K1)

“...jenerasyon farkından kaynaklanan sorunlar.” (K9)

“Anadolu irfanı dediğimiz kültür aktarımının aile içerisinde aktarımının çekirdek aile yapısından dolayı çok mümkün olmaması.” (K11)

“...ve farklı kültürlerde yetişen öğrencilerin bir arada olması.” (K15)

“Aile ortamında verilen değerler eğitiminin eksik ve yetersiz kalması, ailenin öğretmenler ile iş birliği içinde olmaya yanaşmaması.” (K16)

“Eski aile ve mahalle kültürünün azalması ile kuşaklar arası değer aktarımının giderek azalması...” (K17)

Öğrenci davranışları ve psikososyal gelişim teması altında; ergenlik problemleri, ergenlik sürecinde kötü arkadaş gruplarına dahil olma, öğrencilerde görülen karşıt gelme davranışları isimli 3 kod bulunduğu görülmektedir. Öğrenci davranışları ve psikososyal gelişim teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

“...ergenlik problemleri.” (K1)

“Ergenlik sürecinde ön plana çıkma ve popüler olma amacıyla kötü arkadaş gruplarına dahil olmaları.” (K3)

“Ortaokul öğrencilerinin hızlı ergenliğe geçiş dönemi yaşadıkları için, kolay kabullenici olmamaları, karşıt gelme davranışını sergilemeleri.” (K4)

Katılımcıların öğrencilerine değer aktarımını nasıl gerçekleştirdikleri ve hangi yöntem veya stratejiler

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ve öğretmenlere yöneltilen; öğrencilere değer aktarımını nasıl gerçekleştirdiklerine ve hangi yöntemleri veya stratejileri kullandıklarına ilişkin açık uçlu soruya katılımcı öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 3’te sunulmuştur.

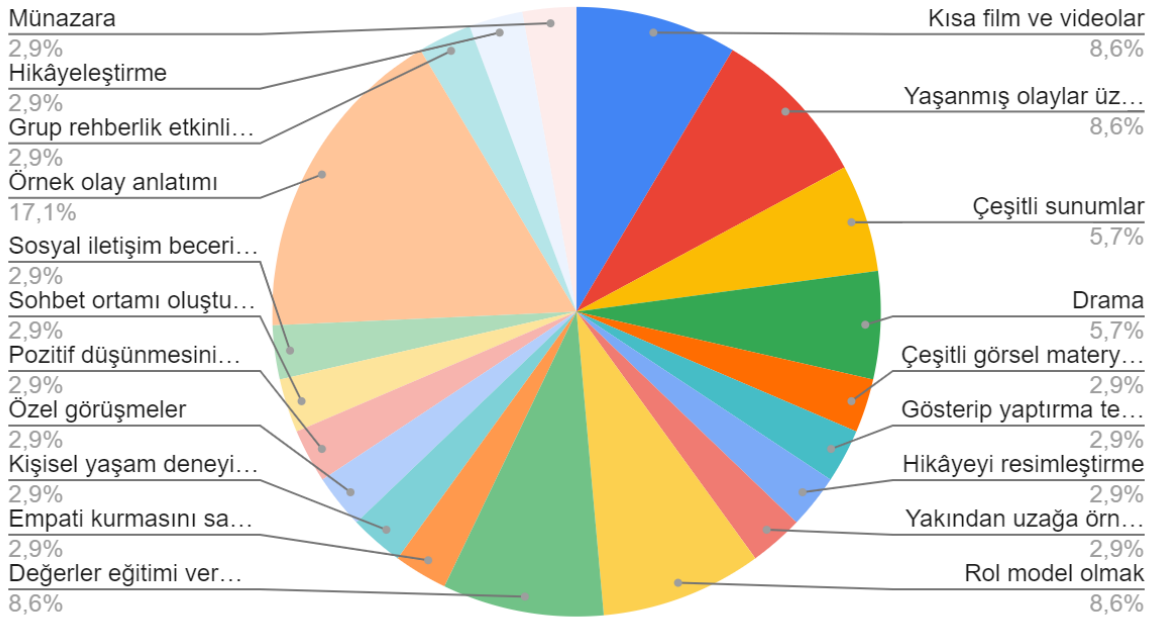
Tablo 3: Katılımcıların öğrencilerine değer aktarımını nasıl gerçekleştirdikleri ve hangi yöntem veya stratejileri kullandıklarına ilişkin temalar ve kodlar

Temalar	Kodlar	f	%
Görsel Materyal ve Teknikler	Kısa film ve videolar	3	17.65
	Yaşanmış olaylar üzerinden örnekleme	3	17.65
	Çeşitli sunumlar	2	11.76
	Drama	2	11.76
	Çeşitli görsel materyaller hazırlama	1	5.88
	Gösterip yaptırma tekniği	1	5.88
	Hikâyeyi resimleştirme	1	5.88
	Yakından uzağa örnekleme yöntemi	1	5.88
Değerler Eğitimi ve İletişim	Rol model olmak	3	17.65
	Değerler eğitimi vermek	3	17.65
	Empati kurmasını sağlamak	1	5.88
	Kişisel yaşam deneyimlerini aktarmak	1	5.88
	Özel görüşmeler	1	5.88
	Pozitif düşünmesini sağlamak	1	5.88
	Sohbet ortamı oluşturmak	1	5.88
	Sosyal iletişim becerilerini kullanmasını sağlamak	1	5.88
Etkileşim ve Uygulamalı Öğrenme	Örnek olay anlatımı	6	35.29
	Grup rehberlik etkinliklerini sınıf içinde uygulamak	1	5.88
	Hikâyeleştirme	1	5.88
	Münazara	1	5.88

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların öğrencilerine değer aktarımını nasıl gerçekleştirdikleri ve hangi yöntem veya stratejileri kullandıklarına ilişkin görüşlerin; görsel materyal ve teknikler (f=14), değerler eğitimi ve iletişim (f=12), etkileşim ve uygulamalı öğrenme (f=9) olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir.

Görsel materyal ve teknikler teması altında; kısa film ve videolar, yaşanmış olaylar üzerinden örnekleme, çeşitli sunumlar, drama, çeşitli görsel materyaller hazırlama, gösterip yaptırma tekniği, hikâyeyi resimleştirme, yakından uzağa örnekleme yöntemi isimli 8 kod bulunduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların bu tema altında öğrencilerine değer aktarımında en çok kısa film ve videolar (f=3), yaşanmış olaylar üzerinden örnekleme (f=3) yöntemlerini kullandıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların öğrencilerine değer aktarımını nasıl gerçekleştirdikleri ve hangi yöntem veya stratejilere ait grafik aşağıda gösterilmiştir:

f

Grafik 2: Katılımcıların öğrencilerine değer aktarımını nasıl gerçekleştirdikleri ve hangi yöntem veya stratejileri kullandıklarına ilişkin temalar ve kodlar

Görsel materyal ve teknikler teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

"Yaşanmış hikayeler." (K2)

"Değerleri ön plana çıkaran film, video gibi içeriklerin kullanılması." (K3)

"...sunularla." (K8)

"Genelde yaşanan olaylar üzerinden örnekleme." (K10)

"Değerler Eğitimi konularını belirleyip, yaşanan olaylar üzerinden." (K12)

"Yakından uzağa örnekleme yöntemleri. Etkili ve örnek dijital gösterimler." (K13)

"Drama. Kısa videolarla aktarım yaparım." (K15)

"Canlandırma. Çeşitli sunumlar kullanarak." (K16)

"Gösterip yaptırma tekniği. Hikâyeyi resimleştirme. Çeşitli görsel materyaller hazırlama." (K17)

Değerler eğitimi ve iletişim teması altında; rol model olmak, değerler eğitimi vermek, empati kurmasını sağlamak, kişisel yaşam deneyimlerini aktarmak, özel görüşmeler, pozitif düşünmesini sağlamak isimli 8 kod bulunduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların bu tema altında öğrencilerine değer aktarımında en çok rol model olmak (f=3) ile değerler eğitimi vermek (f=3) stratejilerini kullandıkları anlaşılmıştır. Değerler eğitimi ve iletişim teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

"Öğrenciye olumlu davranışları kazandırmaya çalışıyorum. Pozitif düşünmesini, empati kurmasını, sosyal iletişim becerilerini kullanmasını sağlamaya çalışıyorum." (K1)

“Değerler eğitimi çalışmaları.” (K2)

“Rol model olarak.” (K4)

“Sohbet ortamı oluşturarak.” (K6)

“Kişisel yaşam deneyimlerinin aktarımlarıyla.” (K7)

“Davranışla.” (K8)

“Daha çok “hal dili” ile örneklik önemli olmakla birlikte, ders içerisinde konunun gereği şeklinde bilgi aktarımı veya değer aktarımı yapılabilir.” (K11)

“Özel görüşmelerle.” (K14)

Etkileşim ve uygulamalı öğrenme teması altında; örnek olay anlatımı, grup rehberlik etkinliklerini sınıf içinde uygulamak, hikâyeleştirme, münazara isimli 4 kod bulunduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların bu tema altında öğrencilerine değer aktarımında en çok örnek olay anlatımı (f=3) yöntemine başvurdukları anlaşılmıştır. Etkileşim ve uygulamalı öğrenme teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

“Örnek olay anlatımı.” (K2)

“Grup rehberlik etkinliklerinin sınıf içinde uygulanması.” (K3)

“Örnek olay anlatarak.” (K4)

“Örnekler vererek anlatmak.” (K5)

“Örnek olay yöntemleriyle.” (K7)

“Örneklem yöntemiyle yaşlılara saygı göstermenin önemini herkesin gün gelince yaşlanacağını.” (K9)

“Hikayeleştirme.” (K15)

“Münazara, örnek olaylar.” (K16)

Katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullandıkları ve bu tür örneklerin değer aktarımı üzerindeki etkisini nasıl değerlendirdikleri

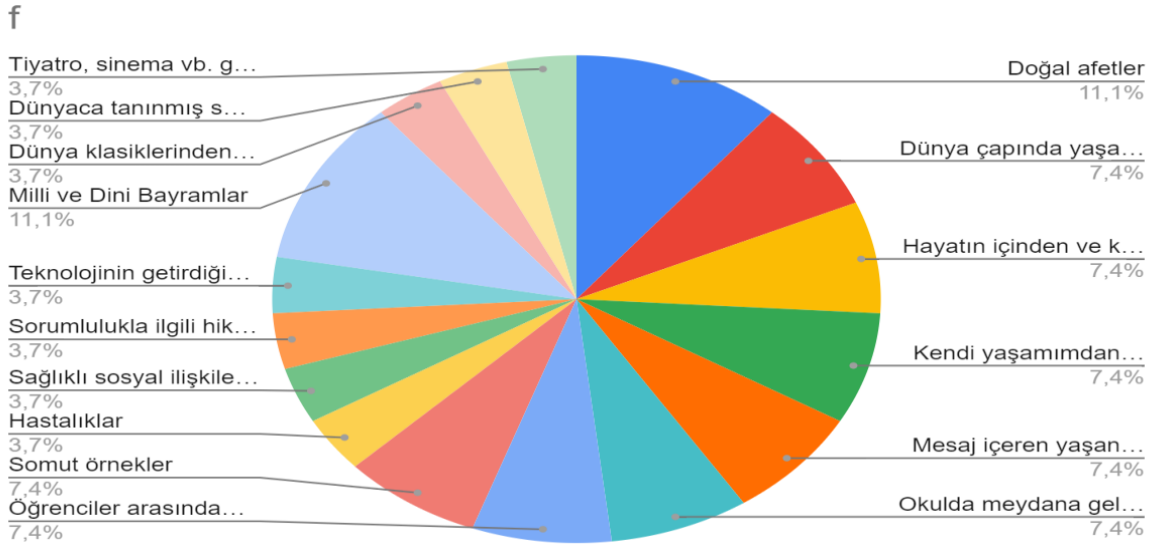
Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ve öğretmenlere üçüncü sırada yöneltilen öğrencilere değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullandıkları ve bu tür örneklerin değer aktarımı üzerindeki etkisini nasıl değerlendirdikleri şeklindeki açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullandıkları ve bu tür örneklerin değer aktarımı üzerindeki etkisini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin temalar ve kodlar

Temalar	Kodlar	f	%
Hayatın içinden Örnekler	Doğal afetler	3	17.65
	Dünya çapında yaşanan olaylar	2	11.76
	Hayatın içinden ve kamuoyuna yansıyan olaylar	2	11.76
	Kendi yaşamımdan örnekler	2	11.76
	Mesaj içeren yaşanmış örnek hikayeler	2	11.76
	Okulda meydana gelen olaylar	2	11.76
	Öğrenciler arasında yaşanan olaylar	2	11.76
	Somut örnekler	2	11.76
	Hastalıklar	1	5.88
	Sağlıklı sosyal ilişkilerle ilgili örnek hikayeler	1	5.88
	Sorumlulukla ilgili hikayeler	1	5.88
	Teknolojinin getirdiği olumsuzluklarla ilgili içerikler	1	5.88
Kültürel ve Sanatsal Örnekler	Milli ve Dini Bayramlar	3	17.65
	Dünya klasiklerinden masal kahramanlarının başlarından geçen olaylar	1	5.88
	Dünyaca tanınmış sanatçıların hikayeleri	1	5.88
	Tiyatro, sinema vb. görsel etkinlikler	1	5.88

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullandıkları ve bu tür örneklerin değer aktarımı üzerindeki etkisini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşlerin; hayatın içinden örnekler (f=21), kültürel ve sanatsal örnekler (f=6) olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir.

Hayatın içinden örnekler teması altında; doğal afetler, dünya çapında yaşanan olaylar, hayatın içinden ve kamuoyuna yansıyan olaylar, kendi yaşamımdan örnekler, mesaj içeren yaşanmış örnek hikayeler, okulda meydana gelen olaylar, öğrenciler arasında yaşanan olaylar, somut örnekler, hastalıklar, sağlıklı sosyal ilişkilerle ilgili örnek hikayeler, sorumlulukla ilgili hikayeler, Teknolojinin getirdiği olumsuzluklarla ilgili içerikler isimli 12 kod bulunduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken en çok doğal afetleri (f=3) kullandıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullandıkları ve bu tür örneklerin değer aktarımı üzerindeki etkisini nasıl değerlendirdiklerine ait pasta grafik aşağıda sunulmuştur:

Grafik 3: değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullandıkları ve bu tür örneklerin değer aktarımı üzerindeki etkisi

Hayatın içinden örnekler teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

"Sağlıklı sosyal ilişkilerle ilgili örnek hikayeleri, sorumlulukla ilgili hikayeleri kullanıyorum. Değer aktarımı üzerinde yaşanmış veya örnek hikayeler daha somut bir durum oluşturduğundan değer aktarımında etkisi ve kalıcılığı daha yüksek oluyor." (K1)

"Kendi tecrübe ettiğim, şahit olduğum veya vermek istediğim mesajı içeren değere uygun yaşanmış örnek hikayelerden yola çıkarak değer aktarımı yapıyorum." (K2)

"Kendi yaşamımdan örnekler vererek ve okul içinde yaşanan bir olayı sınıf içinde grup olarak tartışmak, çözümler üretmek. Bu yöntem farklı fikirlerin ortaya çıkmasını ve arkadaşlarının düşüncelerini anlamasını sağlıyor." (K3)

"Kendi yaşantımdan örnekler veriyorum, daha etkili olduğumu düşünüyorum." (K4)

"Yakın çevreden yola çıkarak daha somut örnekler olmasına dikkat ediyorum." (K5)

"Hayatın içinden olayları seçiyorum ve etkili oluyor." (K6)

"Doğal afetler, dünya çapında yaşanan olaylar." (K7)

"Somutlaştırmak fayda sağlıyor." (K8)

"Doğal afetler, ...hastalıklar vb. olaylar üzerinden örneklemeler etkili oluyor." (K10)

"Daha çok kurum içerisinde meydana gelen olayları örnek göstererek "doğru" ve "yanlış" kavramlarını tartışmaya açarak doğrulara kendilerinin ulaşmasını sağlamaya çalışmak." (K11)

"Öğrenciler arasında yaşanan olaylar ile kamuoyuna yansıyan olaylar üzerinden yansıtma yapmak etkili oluyor." (K12)

"...Doğal Afetler, dünya geneli yaşanan olaylar, dünyada teknolojinin olumsuz yönlerini gösteren içerikler vb. unsurları izletip anlatmanın etkili olduğunu düşünüyorum." (K13)

“Arkadaşları arasında yaşanan olayları örnekleme etkili oluyor.” (K14)

Kültürel ve sanatsal örnekler teması altında; milli ve dini bayramlar, dünya klasiklerinden masal kahramanlarının başlarından geçen olaylar, dünyaca tanınmış sanatçıların hikayeleri, tiyatro, sinema vb. görsel etkinlikler isimli 4 kod bulunduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken bu tema altında en çok milli ve dini bayramları (f=3) kullandıkları anlaşılmıştır. Kültürel ve sanatsal örnekler teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

“Milli ve Dini Bayramlar.” (K7)

“Dini Bayramlar... vb. olaylar üzerinden örnekleme etkili oluyor.” (K10)

“Milli ve Dini Bayramlar.” (K13)

“Dünya klasiklerinden etkili bilinmiş masal kahramanlarının başlarından geçen olaylar üzerinden dikkatlerini çekerek değer aktarımı yapmanın faydalı olduğunu düşünüyorum.” (K15)

“Dünya çapında tanınmış sanatçıların bilinen hikayelerinden yola çıkarak benzetmelerle değer aktarımında bulunmaya çalışmanın faydalı olduğunu düşünüyorum.” (K16)

“Bilinen tiyatro, sinema vb. görsel etkinliklerden yararlanarak uygulama yaptırmanın öğrencilere faydalı olduğunu düşünüyorum.” (K17)

Öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yöntemleri

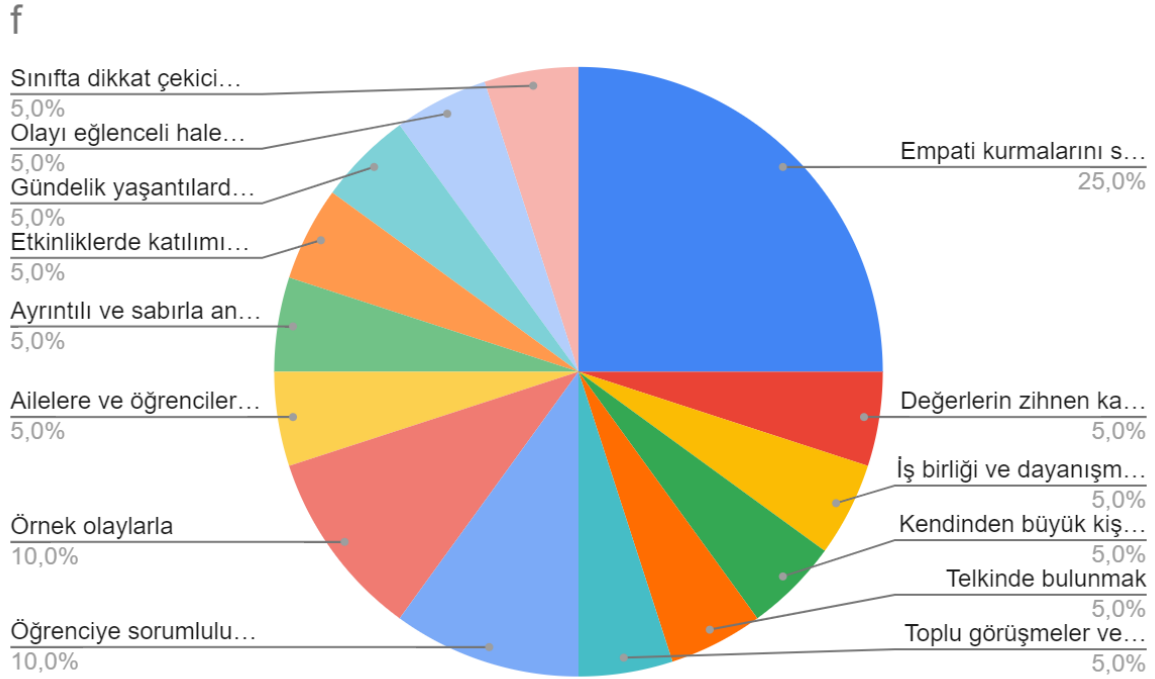
Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olunan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan ve öğretmenlere dördüncü sırada yöneltilen öğrencilerine değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla nasıl başa çıktıkları şeklindeki açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 5’te sunulmuştur

Tablo 5: Öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yöntemlerine ilişkin temalar ve kodlar

Temalar	Kodlar	f	%
İletişim ve İlgilendirme	Empati kurmalarını sağlamak	5	29.41
	Değerlerin zihnen kabul görmesi için öğrenciye zaman tanımak	1	5.88
	İş birliği ve dayanışma içinde olmalarını sağlamak	1	5.88
	Kendinden büyük kişilerle iletişim kurmasını sağlamak	1	5.88
	Telkinde bulunmak	1	5.88
	Toplu görüşmeler ve tartışma grupları oluşturmak	1	5.88
Eğitim ve İçerik Sunumu	Öğrenciye sorumluluk vermek ve roller yüklemek	2	11.76
	Örnek olaylarla	2	11.76
	Ailelere ve öğrencilere seminer ve sempozyumlar düzenlemek	1	5.88
	Ayrıntılı ve sabırla anlatmaya devam etmek	1	5.88
	Etkinliklerde katılımını arttıracak şekilde sorular sormak	1	5.88
	Gündelik yaşantılardan örnekler vermek	1	5.88
	Olayı eğlenceli hale getirmek	1	5.88
	Sınıfta dikkat çekici bir örnek olayla giriş yaparak ilgisini çekmek	1	5.88

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yöntemlerine ilişkin görüşlerin; iletişim ve ilgilendirme (f=10) eğitim ve içerik sunumu (f=10) olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir.

İletişim ve ilgilendirme teması altında; empati kurmalarını sağlamak, değerlerin zihnen kabul görmesi için öğrenciye zaman tanımak, iş birliği ve dayanışma içinde olmalarını sağlamak, kendinden büyük kişilerle iletişim kurmasını sağlamak, telkinde bulunmak, toplu görüşmeler ve tartışma grupları oluşturmak isimli 6 kod bulunduğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için bu tema kapsamında en çok öğrencilerinin empati kurmalarını sağlamaya (f=5) çalıştıkları anlaşılmıştır. Öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yöntemlerine ait pasta grafik aşağıda sunulmuştur.

Grafik 4: Öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yöntemlerine ilişkin temalar ve kodlar

İletişim ve ilgilendirme teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

"Değer aktarımında zorlukları aşmak için ...kendinden büyük kişilerle iletişim kurmasını ve empati yapmasını sağlıyorum." (K1)

"Öğrenciye zaman vererek, öncelikle değerlerin zihnen kabul görmesi ve davranışa dökmesinde ergenlik dönemi duygusal değişimlerin etkili olduğunu bilerek." (K3)

"Empati kurmalarını sağlayarak." (K6)

"Daha çok telkin yolunu kullanarak doğru davranışı öğretmeye çalışıyorum." (K11)

"Empati kültürünü geliştirerek." (K12)

"Dijital yayın organlarından bilinçli şekilde faydalanarak doğruya ulaşmalarını sağlayıp empati kurabilmelerini sağlamaya çalışırım." (K13)

"Toplu görüşmeler ve tartışma grupları oluşturarak." (K14)

"İş birliği ve dayanışma içinde olmalarını sağlayarak empati kurmalarını desteklemeye çalışarak." (K15)

Eğitim ve içerik sunumu teması altında; öğrenciye sorumluluk vermek ve roller yüklemek, örnek olaylarla, ailelere ve öğrencilere seminer ve sempozyumlar düzenlemek, ayrıntılı ve sabırla anlatmaya devam etmek, etkinliklerde katılımını arttıracak şekilde sorular sormak, gündelik yaşantılardan örnekler vermek, olayı eğlenceli hale getirmek, sınıfta dikkat çekici bir örnek olayla giriş yaparak ilgisini çekmek isimli 8 kod bulunduğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için bu tema kapsamında en çok öğrenciye sorumluluk vermek ve roller yüklemek (f=2) ve örnek olay sunumu (f=2) yöntemlerine başvurdukları anlaşılmıştır. Eğitim ve içerik sunumu teması altında yer alan katılımcı görüşleri aşağıya çıkartılmıştır:

“Değer aktarımında zorlukları aşmak için, öğrencinin sorumluluk almasına, bir iş yaparken sorumluluk vererek işin içinde olup, işe yönelerek empati kurmasını sağlıyorum.” (K1)

“Etkinlik şeklinde yapıyorsam katılımını arttıracak şekilde uygun sorular soruyorum. Sınıfta dikkat çekecek bir örnek olay ile giriş yaparak ilgisini çekmeye çalışıyorum.” (K2)

“Sabırla anlatmaya devam ederek empati kurmalarını sağlamaya çalışıyorum.” (K4)

“Olayı eğlenceli hale getirmeye çalışarak.” (K5)

“Örnek olaylarla.” (K7)

“Örnek hikayelerle.” (K8)

“Öğrencilere aktarım yaparken onlara günümüz yaşantılarından örnekler vererek engelleri aşmaya çalışırım.” (K9)

“Ayrıntılı ve sabırlı bir şekilde anlatarak.” (K10)

“Onlara çeşitli roller yükleyerek değerleri hissetmelerini destekleyerek zorlukları aşmaya çalışıyorum.” (K16)

Sonuç ve Tartışma

Ortaokul öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarım yaklaşımları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla yapılan araştırmada; ortaokul öğretmenlerinin değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorunun katılımcılar açısından ne olduğu, katılımcıların öğrencilere değer aktarımını nasıl gerçekleştirdikleri ve bu amaçla hangi yöntemleri veya stratejileri kullandıkları, öğrencilere değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullandıkları, bu tür örneklerin değer aktarımı üzerindeki etkisini nasıl değerlendirdikleri, katılımcıların öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla nasıl başa çıktıkları soruları yöneltilmiş ve yanıtları aranmıştır. Katılımcıların görüşlerinden elde edilen verilerin analiz ve değerlendirilmesi sonucunda aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır:

Araştırma sonuçlarına göre; ortaokul öğretmenlerinin değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorunlara ilişkin katılımcı görüşleri; teknolojik bağımlılık, eğitim ortamı ve müfredat sorunları, aile ve toplumsal değerler öğrenci davranışları ve psikososyal gelişim olmak üzere dört tema altında toplanmıştır. Teknolojik bağımlılık teması altında; teknolojik bağımlılık ve bilinçsiz sosyal medya kullanımı yer almaktadır. Eğitim ortamı ve müfredat sorunları teması altında; müfredatın yoğunluğu, müfredatın ve eğitim programlarının güncel olmaması ve yetersizliği, sınıfların kalabalık olması ile sınav hazırlık süreci isimli katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların eğitim ortamı ve müfredat sorunları teması altında en fazla müfredatın yoğunluğu ile müfredatın ve eğitim programlarının güncel olmaması ve yetersizliğine vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır. Aile ve toplumsal değerler teması altında ise; aile ortamında verilen değerler eğitiminin eksik ve yetersiz kalması, çekirdek aile yapısı ve kuşaklar arası değer aktarımının giderek azalması, ailenin öğretmenle iş birliğine yanaşmaması, değer yargılarındaki değişim ve jenerasyon farkı, farklı kültürlerde yetişen öğrencilerin bir arada bulunması, kuşaklar arası çatışma sorunlarına işaret edilmiştir. Bu çerçevede son olarak katılımcılar öğrenci davranışları ve psikososyal gelişim teması altında; ergenlik problemleri, ergenlik sürecinde kötü arkadaş gruplarına dahil olma, öğrencilerde

görülen karşıt gelme davranışlarının, öğretmenlerin öğrencilere değerleri etkili bir şekilde aktarmasını engelleyen en büyük sorunlar olarak ifade etmişlerdir. Bu bağlamda, Kirschenbaum (1995) tarafından yürütülen bir çalışmada da öğretmenlerin değerleri aktarımında karşılaştıkları zorlukların ve engelleyici faktörlerin benzer temalar etrafında yoğunlaştığı görülebilir. Huitt (2004) ise gerçekleştirdiği araştırmada öğrencilerin psikososyal gelişimi ve değerlerine etki eden faktörlerin aile, çevre ve eğitim süreci gibi temalar altında toplandığını belirtmiştir. Simon, Leland & Kirschenbaum (1972) çalışmasında da eğitim ortamının öğrenci davranışlarına ve değer aktarımına olan etkisinin öne çıktığı benzer bir yaklaşımı işaret etmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; katılımcıların öğrencilerine değer aktarımını nasıl gerçekleştirdikleri ve hangi yöntem veya stratejileri kullandıklarına ilişkin görüşler; görsel materyal ve teknikler, değerler eğitimi ve iletişim, etkileşim ve uygulamalı öğrenme olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Görsel materyal ve teknikler teması altında; kısa film ve videolar, yaşanmış olaylar üzerinden örnekleme, çeşitli sunumlar, drama, çeşitli görsel materyaller hazırlama, gösterip yaptırma tekniği, hikâyeyi resimleştirme, yakından uzağa örnekleme yöntemleri bulunmaktadır. Buna göre katılımcıların öğrencilerine değer aktarımında bu tema kapsamında en çok kısa film ve videolar, yaşanmış olaylar üzerinden örnekleme yöntemlerini kullandıkları anlaşılmıştır. Değerler eğitimi ve iletişim teması altında ise; rol model olmak, değerler eğitimi vermek, empati kurmasını sağlamak, kişisel yaşam deneyimlerini aktarmak, özel görüşmeler, öğrencinin pozitif düşünmesini sağlamak, sohbet ortamı oluşturmak, sosyal iletişim becerilerini kullanmasını sağlamak stratejileri yer almaktadır. Buna göre katılımcıların öğrencilerine değer aktarımında bu tema kapsamında en çok rol model olmak ile değerler eğitimi vermek stratejilerini kullandıkları anlaşılmıştır. Etkileşim ve uygulamalı öğrenme teması altında; örnek olay anlatımı, grup rehberlik etkinliklerini sınıf içinde uygulamak, hikâyeleştirme, münazara yöntemleri bulunmaktadır. Buna göre katılımcıların öğrencilerine değer aktarımında bu kapsamda en çok örnek olay yöntemine başvurdukları anlaşılmıştır. Bu sonuçlar, öğretmenlerin değer aktarımı konusunda farklı yöntemleri ve stratejileri kullanarak çeşitlilik sağladığını göstermektedir. Bu bağlamda, Veugelers & Kat (2003) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada da öğretmenlerin değerleri aktarımında öykü anlatımı ve yaşanmış örneklerin kullanımının öne çıktığı benzer sonuçlar elde edilmiştir. Whitney (1986) tarafından yapılan bir araştırma ise öğretmenlerin etkili iletişim ve örnek olay anlatımının değerlerin aktarımında önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. Kirschenbaum (1995) ve Huitt (2004) ise yaptıkları araştırmalarda öğretmenlerin etkili eğitim stratejilerinin öğrenciye değerlerin aktarımında belirleyici olduğunu vurgulamışlardır. Bu sonuçlar, öğretmenlerin değer aktarımında farklı temalarda benzer yaklaşımları benimsediğini ve bu yöntemlerin daha önceki çalışmalarda da teyit edildiğini göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre; katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken, hangi örnek olayları, gerçek yaşam deneyimlerini veya kişisel hikayeleri kullandıkları ve bu tür örneklerin değer aktarımı üzerindeki etkisini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri; hayatın içinden örnekler, kültürel ve sanatsal örnekler olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. Hayatın içinden örnekler teması altında; doğal afetler, dünya çapında yaşanan olaylar, hayatın içinden ve kamuoyuna yansıyan olaylar, kendi yaşamımdan örnekler, mesaj içeren yaşanmış örnek hikayeler, okulda meydana gelen olaylar, öğrenciler arasında yaşanan olaylar, somut örnekler, hastalıklar, sağlıklı sosyal ilişkilerle ilgili örnek hikayeler, sorumlulukla ilgili hikayeler, Teknolojinin getirdiği olumsuzluklarla ilgili içerikler yer almaktadır. Buna göre katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken en çok doğal afetleri kullandıkları anlaşılmıştır. Kültürel

ve sanatsal örnekler teması altında ise; milli ve dini bayramlar, dünya klasiklerinden masal kahramanlarının başlarından geçen olaylar, dünyaca tanınmış sanatçıların hikayeleri, tiyatro, sinema vb. görsel etkinlikler bulunmaktadır. Buna göre katılımcıların öğrencilerine değer aktarımı yaparken bu tema altında en çok milli ve dini bayramları kullandıkları anlaşılmıştır. Bu sonuçlar, öğretmenlerin değer aktarımı yaparken farklı örnekler ve yaşam deneyimleri kullanarak öğrencileri etkilediğini göstermektedir. Aynı zamanda, bu sonuçlar Veugelers & Kat (2003), Whitney (1986) ve Fernandes (1999) tarafından yürütülen araştırmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin, Veugelers & Kat'ın çalışması da öğretmenlerin yaşanmış örnekler ve gerçek olaylar kullanarak değer aktarımı gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Whitney'in araştırması da öğretmenlerin örnek olaylar ve gerçek yaşam deneyimlerini etkili bir şekilde değer aktarımında kullandığını ortaya koymuştur. Fernandes'in çalışması ise öğretmenlerin kültürel ve sanatsal örnekleri değer aktarımında sıkça kullanmalarını vurgulamıştır. Bu benzer sonuçlar, farklı çalışmalardan elde edilen verilerin birbirini desteklediğini göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma yöntemlerine ilişkin görüşleri; iletişim ve ilgilendirme eğitim ve içerik sunumu olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. İletişim ve ilgilendirme teması altında; empati kurmalarını sağlamak, değerlerin zihnen kabul görmesi için öğrenciye zaman tanımak, iş birliği ve dayanışma içinde olmalarını sağlamak, kendinden büyük kişilerle iletişim kurmasını sağlamak, telkinde bulunmak, toplu görüşmeler ve tartışma grupları oluşturmak yöntemlerine yer verilmiştir. Buna göre öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için bu tema kapsamında en çok öğrencilerinin empati kurmalarını sağlamaya çalıştıkları anlaşılmıştır. Eğitim ve içerik sunumu teması altında ise; öğrenciye sorumluluk vermek ve roller yüklemek, örnek olaylarla, ailelere ve öğrencilere seminer ve sempozyumlar düzenlemek, ayrıntılı ve sabırla anlatmaya devam etmek, etkinliklerde katılımını arttıracak şekilde sorular sormak, gündelik yaşantılardan örnekler vermek, olayı eğlenceli hale getirmek, sınıfta dikkat çekici bir örnek olayla giriş yaparak ilgisini çekmek yöntemleri dile getirilmiştir. Buna göre öğretmenlerin öğrencilere değer aktarımı konusunda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için bu tema kapsamında en çok öğrenciye sorumluluk vermek ve roller yüklemek ve örnek olay sunumu yöntemlerine başvurdukları anlaşılmıştır. Kirschenbaum (1995) tarafından yapılan araştırma sonuçları da öğrencilere değer aktarımı konusundaki zorlukların yöntemlerle aşılabildiğini göstermektedir. Huitt (2004) araştırmasında da öğrencilere değer aktarımı için iletişim ve etkili sunum yöntemlerinin kullanılmasının önemini vurgulamıştır. Benzer şekilde, Simon, Leland ve Kirschenbaum'un (1972) araştırma sonuçları da öğrencilere değer aktarımı sürecinde iletişim ve içerik sunumunun kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Öneriler

Ortaokul öğretmenlerinin öğrencilere değer aktarım yaklaşımları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla yapılan araştırmada katılımcı öğretmenlere yöneltilen soruların yanıtlanmasından elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve analizi sonucunda aşağıda belirtilen öneriler geliştirilmiştir:

Öğrencilere değer aktarımını engelleyen önemli bir sorun olarak ortaya çıkan teknolojik bağımlılık konusunda, öğretmenlerin teknolojiyi eğitim aracı olarak kullanırken aynı zamanda öğrencilere teknolojiyi nasıl sağlıklı bir şekilde kullanacaklarını öğretmeleri ve ailelerin de bu konuda bilgilendirilmeleri ve uyarılmaları öğretmenlerin değer aktarımını kısıtlayan müfredatın gözden geçirilerek değer aktarımına imkan verecek şekilde güncellenmesi, ailelere yönelik düzenlenecek seminerler ve sempozyumlarla, öğretmenlerin ailelerle iş birliği içinde

çalışması ve ailelerin de öğrencilere değer aktarımı konusunda destek olmalarının sağlanması önerilmektedir. Ayrıca çalışmada kullanılan sorular geliştirilerek daha kapsamlı bir ölçek çalışmasının uyarlanması ve daha geniş örnekleme uygulanması önerilmektedir.

Referans

- Afdal, G. (2007). *Ahlak eğitiminin analizi: Bir tipoloji*. (ed. R. Kaymakcan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin) Değerler ve Eğitimi. İstanbul: Dem Yay.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (Değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin öz-değerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 19-31.
- Cepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Akademi Kitabevi
- Cüceloğlu, D. (1999). *Anlamli ve coşuklu bir yaşam için savaşı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Deveci, H. ve Ay, T. S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167-181.
- Dincel, Ö. (2023). Türkçe öğretiminde değerler eğitimi temalı araştırma makaleleri: bir içerik analizi çalışması. *Asya Studies*, 7(24), 109-120.
- Doğanay, A. (2007). *Değerler eğitimi*. (Ed. C. Öztürk). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırma bir yaklaşım*. (3.basım). Ankara: Pegem-A Yayıncılık, 255-286.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ercan, P., & Kincal, R. Y. (2023). Değerler eğitimi bağlamında Türk ve Japon Masalları. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 382-401.
- Erinç, S. (1995). *Sanat eğitiminde felsefe, felsefe açısından eğitim ve Türkiye’de eğitim*. İstanbul
- Fernandes, L. (1999). *Value personalisation: A base for value education*. www.eric.ed.gov, ERIC Document: ED 434 880.
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2008). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89-102
- Huitt, W. (2004). Values educational psychology interactive: <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/values.html> Erişim: 05 Ağustos 2023
- İşcan, C. D. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance values and morality in schools and youth settings*. Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- Köknel, Ö. (2007). *Çatışan değerlerimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar

- Meb. (2005). *Milli eğitim bakanlığı 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programı*. Ankara: MEB Yayınları
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası
- Simon, S. B., Leland, W. H., & Kischenbom, H. (1972). *Values clarification, a handbook of practical strategies for teachers and students*. New York: Hart Publishing Company Inc.
- Topkaya, Y. (2011). *Sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin ders kitaplarına yansımaya düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde
- Tozlu, N. (1992). *Eğitim problemlerimiz üzerine düşünceler*. Van: YYÜ Eğitim Fakültesi.
- Tural, S. (1992). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Ecdad Yayınevi.
- Veugelers, W., & Kat, E. (2003). Moral task of teacher according to students, parents and teachers. *Educational Research and Evolution*, 9(1), 75-91.
- Whitney, I. B. (1986). *The status of values education in the middle and junior high schools of Tennessee*. Unpublished doctorate thesis, Tennessee State University
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11. Baskı, Ankara: Seckin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, Z., & Yıldırım, H. İ. (2023). Fen bilimleri ders kitaplarının değerler açısından incelenmesi üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(2), 933-958.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research. Design and methods* (5th Edition). Thousand Oaks, California: Sage Pub.